

Nr 61.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel för utlämnande av krislån; given Stockholms slott den 7 februari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

Genom beslut den 8 november 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre utredningsmän för att verkställa utredning rörande ackords- och stödlån för jordbrukare m. m. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag samma dag såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare, generaldirektören A. R. Wohlin, tillika ordförande, hovrättsrådet H. E. Anderberg samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren O. S. Tornegård. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1940 års utredning om jordbrukets skuldsättning, ha med skrivelse den 16 januari 1941 överlämnat betänkande med för-

slag till kungörelse om krislån till jordbrukare. Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och statens livsmedelskommission.

Redogörelse för vissa tidigare åtgärder till lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter.

Den kris som i början av 1930-talet drabbade jordbruket föranledde ett flertal olika hjälpåtgärder. 1932 års riksdag (prop. nr 256; r. skr. nr 367) anvisade 15,000,000 kronor till Ackordslån och stödlån åt jordbrukare. Villkoren för erhållande av lån upptogos i kungörelsen den 30 juni 1932 (nr 366). Redan påföljande år beslöts vissa ändringar i låneverksamheten (prop. nr 92; r. skr. nr 152) och ny kungörelse utfärdades den 21 april 1933 (nr 135). Även vid 1934 års riksdag framlades en proposition i ämnet (nr 24). Kungl. Maj:ts förslag godkändes (r. skr. nr 29), varefter kungörelse utfärdades den 23 mars 1934 (nr 54). Dessa bestämmelser inneburo bland annat följande.

Såsom allmänna förutsättningar för att lån skulle kunna beviljas gällde, att sökanden skulle vara jordbrukare, att han på grund av då rådande jordbrukskris kommit i ekonomiska svårigheter, att han skulle vara i trängande behov av ekonomiskt bistånd samt att han kunde antagas ha själv gjort vad på honom skäligen ankommit för övervinnande av svårigheterna och i övrigt funnes förtjänt av bistånd. Lån kunde beviljas dels för underlättande av ackord (*ackordslån*), dels ock för betalning av gäld annorledes än vid ackord eller för anskaffande av för fastighetens fortsatta brukande oundgängligen nödiga levande eller döda inventarier (*stödlån*).

Utöver vad som framgår av det nyss sagda fordrades, för erhållande av ackordslån, att gäldenärens ställning på grund av krisen blivit så försämrad, att skulderna överstego värdet av tillgångarna, samt att det med hänsyn till ackordets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt syntes sannolikt, att han efter ackordets genomförande skulle kunna fortsätta att driva sitt jordbruk och därunder göra rätt för sig. I anslutning härtill lämnades beträffande ackordet vissa närmare föreskrifter, som måste uppfyllas, om ackordslån skulle kunna beviljas. Å ackordslån erlades under de två första åren ej någon ränta. Därefter skulle gäldas ränta efter 5 procent om året å halva lånebeloppet och, sedan amorteringskyldighet inträtt, å lånet i dess helhet.

Beträffande stödlån stadgades, att sådant lån fick beviljas allenast där det syntes sannolikt, att sökanden, om dylikt lån erhöles, skulle kunna fortsätta att driva sitt jordbruk. Stödlån skulle återbetalas med en sjundedel årligen. Åtog sig låntagaren att enligt godkänd plan och kostnadsberäkning utföra visst, närmare angivet förbättringsarbete å den av låntagaren brukade fastigheten, skulle emellertid så stor del av lånet, som motsvarade beräknade kostnaden för arbetet, anses gulden, då arbetet inom föreskriven tid vederbörligen utförts. Ränta å stödlån skulle i regel ej erläggas.

Handläggningen av ärenden rörande ackordslån och stödlån skulle ankomma på en av Kungl. Maj:t utsedd centralnämnd för ackords- och stödlåneärenden samt på likaledes av Kungl. Maj:t utsedda länenämnder, en för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde.

Med utgången av budgetåret 1934/35 upphörde verksamheten, såvitt densamma avsåg utlämnande av nya stödlån.

Frågan om ett fortsättande av ackordslåneverksamheten hade dessförinnan varit föremål för överväganden av den s. k. jordbrukskreditutredningen, vilken den 16 november 1934 framlade ett betänkande i denna fråga jämte förslag till kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. (stat. off. utr. 1934: 45).

Jordbrukskreditutredningen fann, enligt vad i betänkandet anföres, starka skäl tala för att möjligheter till erhållande av ackordslån fortfarande skulle stå till förfogande. Utredningen ansåg emellertid hjälpåtgärder vara av nöden även i vissa andra fall än där förutsättningar funnes för genomförande av ackord, nämligen beträffande sådan jordbrukare, som, oavsett om skulderna överstege tillgångarna, saknade medel till betalning av räntor och amorteringar å lån och till följd härav hade att befara exekutiva åtgärder mot egendomen. Utredningen föreslog därför, att vid sidan av ackordslånen en särskild hjälpform, lån för förekommande av exekutiv försäljning, skulle stå behövande jordbrukare till buds.

Förslag framlades för 1935 års riksdag genom proposition nr 187. Förslaget antogs av riksdagen (r. skr. nr 244), varefter kungörelse i ämnet utfärdades den 7 juni 1935 (nr 277).

För bedrivande av låneverksamheten enligt 1935 års kungörelse anlätades de för omhänderhavande av den tidigare ackords- och stödlåneverksamheten inrättade organen, centralnämnden och de lokala länenämnderna. Genom kungörelse den 28 april 1939 (nr 177) om ändring i vissa delar av 1935 års lånekungörelse föreskrevs, att verksamheten från och med den 1 juli 1939 i sin helhet skulle handhas av centralnämnden med biträde allenast av ortsbud, i följd varav länenämndernas verksamhet skulle upphöra med utgången av budgetåret 1938/39.

Verksamheten avseende utlämnande av ackords- och exekutivlån upphörde med utgången av budgetåret 1939/40. Genom beslut den 26 maj 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt centralnämnden för ackordslåneärenden att verkställa utredning rörande frågan om de åtgärder som vid berörda verksamhets upphörande borde vidtagas för beredande av bistånd på annat sätt åt enskilda jordbrukare, vilka oförvållat råkat i ekonomiska svårigheter. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 november 1939 framlade centralnämnden resultatet av den gjorda utredningen.

I proposition till 1940 års lagtima riksdag, nr 130, angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m. upptog jag även här berörda spörsmål till prövning, därvid jag i huvudsak uttalade min anslutning till centralnämndens förslag. Sedan riksdagen behandlat ärendet (r. skr. nr 273) och därvid icke funnit anledning till erinran mot det framlagda förslaget, utfärdades den 7 juni 1940 nu gällande kungörelse (nr 592) om ackordslån och hjälplån till jordbrukare.

I avseende å frågan om allmänna förutsättningar för beviljande av lån gjordes i 1940 års kungörelse icke någon ändring i förhållande till vad som

tidigare härom gällt beträffande ackords- och exekutivlånen. Ej heller gjordes, såvitt angår ackordslånen, någon ändring i de bestämmelser, som angiva förutsättningarna med avseende å ackordsuppgörelsens beskaffenhet och omfattning för beviljande av dylikt lån. I samband med lån för genomförande av ackord kunna lån även beviljas för anskaffande av sådana yttre inventarier eller utförande av sådana reparations- eller byggnadsarbeten, som äro oundgängliga för jordbrukets fortsatta bedrivande.

Hjälplånen skola enligt 1940 års kungörelse användas till betalning av gäld i och för reglering av gäldenärens skuldbörda på annat sätt än genom ackord. Hjälplån må ock med eller utan samband med betalning av gäld användas till nyssberörda anskaffnings- och reparations- eller byggnadsändamål.

Av innehållet i 1940 års kungörelse må ytterligare följande här återgivas.

Lån må icke beviljas till större sammanlagt belopp än 800 kronor, ökat med fyrtio procent av uppskattade värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, tjugufem procent av dennas uppskattade värde. Där ackordslån jämväl innefattar lån för förutnämnda anskaffnings- och därmed jämförliga ändamål, må sammanlagda lånebeloppet höjas med belopp, högst motsvarande tio procent av fastighetens värde. De till en och samma person utlämnade lånen må icke sammanlagt uppgå till högre belopp än 10,000 kronor; dock må lån efter Kungl. Maj:ts medgivande beviljas till ett belopp av högst 15,000 kronor. Till säkerhet för lån skall, där gäldenären äger fastighet, vilken icke är belånad till så högt belopp, som motsvarar dess uppskattade värde, pantförskrivs inteckning i fastigheten intill sagda värde. I övrigt skall såsom villkor för låns utlämnande föreskrivas, att för lånet ställes godtagbar säkerhet, dock att, där gäldenären saknar möjlighet att lämna dylik säkerhet och omständigheterna äro sådana, att gäldenären kan förväntas fullgöra sina med lånet förbundna förpliktelser, sagda villkor må helt eller delvis eftergivas. Lån är räntefritt under de två första åren. Därefter gäldas ränta efter fyra procent om året. Från och med femte kalenderåret näst efter det, under vilket lånet utlämnats, skall å lånet årligen erläggas amortering, som jämte ränta å oguldet lånebelopp utgöres genom en varje år lika stor annuitet, så beräknad att lånet är återbetalat femton år efter amorteringens början. Ansökan om lån ställes till egnahemsstyrelsen, som efter prövning av låneärendet däri meddelar beslut och som för erforderlig utredning m. m. anlitar biträde av egnahemsnämnderna.

För innevarande budgetår har till ackordslån och hjälplån till jordbrukare anvisats ett reservationsanslag av 100,000 kronor. För nästkommande budgetår har äskats samma belopp.

Utredningens förslag.

Utredningens förslag innebär i huvudsak följande.

För att bispringa jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd böra möjligheter öppnas att erhålla lån av statsmedel på fördelaktiga villkor. Dessa s. k. krislån böra beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande el-

ler, i fall sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld. Lånen böra i regel icke få överstiga 3,000 kronor. Lån må dock kunna, då synnerliga skäl därtill äro förhanden, beviljas intill 5,000 kronor. Lånen böra vara räntefria och böra kunna beviljas även utan att låntagaren lämnar pant eller borgen. Återbetalning av lånen bör kunna ske genom att förbättringsarbeten utföras å den av låntagaren brukade fastigheten. Såsom förbättringsarbeten till gäldande av krislån må ej godkännas andra arbeten än sådana, vilka syfta till höjande av jordbrukets avkastningsförmåga eller förbättring av de hygieniska förhållandena å egendomen och vilka kunna av låntagaren utföras utan att åsamka honom utgifter för anskaffning av redskap eller material i sådan omfattning, att syftet med lånet därigenom äventyras. Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må ej bestämmas längre än till dess fem år förflutit från lånets beviljande. Förbättringsarbeten må ej föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets belopp. Det åligger låntagare att inom tre månader efter den för förbättringsarbetets avslutande bestämda tidpunkten avgiva skriftlig försäkran, att arbetet blivit utfört inom föreskriven tid i överensstämmelse med godkänd plan och kostnadsberäkning. Sådan försäkran skall vara till riktigheten bestyrkt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelsen för hushållskrets eller god man vid lantmåteriförrättning. Har förbättringsarbete fullbordats inom utsatt tid, skall den däremot svarande delen av lånet anses återbetald. I den mån lånets gäldande genom förbättringsarbeten ej medgives, skall lånet återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början 1942. Brister låntagaren i fullgörande av vad som åligger honom i avseende å förbättringsarbete, skall den låntagaren medgivna rätten att till gäldande av lånet eller del därav utföra förbättringsarbete vara förfallen, och låntagaren har i sådant fall att omedelbart inbetala den del av lånet, som, om förbättringsarbete icke föreskrivits, skolat vara till betalning förfallen.

Den av utredningen förordade låneverksamheten skall under egnahemsstyrelsens tillsyn omhänderhavas av egnahemsnämnderna. Inköp som skola ske för beviljat lånebelopp skall förmedlas av vederbörande egnahemsnämnd, som därvid äger anlita sakkunnigt biträde av hushållningssällskapets tjänstemän. Ansökan om krislån skall göras hos egnahemsnämnden före den 1 september 1941 och bör åtföljas av styrkta uppgifter angående skördeutfallet år 1940 å den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden vill åberopa. Då lån beviljas, skall tillika föreskrift meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande. Belopp, som avses skola användas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur m. m., skall genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till vederbörande leverantör. Låntagare, som önskar återbetala lånet eller del därav genom förbättringsarbete, har allt senast tre månader efter lånets beviljande inkomma till egnahemsnämnden med arbetsförslag jämte plan och kostnadsberäkning över arbetet. Det skall åligga egnahemsnämnd att övervaka, att gäldenär fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån. Egna-

hemsnämnd må uppsäga krislån till omedelbar betalning, där det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller att han använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger. Uppsägning må även ske när sådana förhållanden inträffat att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta det samma. Sker uppsägning av lån skall å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningsdagen. Fråga om avskrivning av lån skall underställas Kungl. Maj:t.

Utredningen har ansett att ett belopp av 10,000,000 kronor kommer att bli va behövt för låneverksamheten. Av detta belopp har utredningen föreslagit att 3,000,000 kronor böra beviljas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 och återstående 7,000,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1941/42. Särskilt kostnadsanslag för låneverksamheten har icke ansetts erforderligt, då det kan antagas, att verksamheten av egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnderna kan bedrivas inom ramen av denna organisations allmänna omkostnadsanslag. Särskilda kostnader för krislåneverksamheten synas icke behöva uppkomma i annan mån än som betingas av det biträde, som enligt vad förut anförts förutsättes komma att lämnas av personer utanför egnahemsorganisationen. För sådana mindre betydande kostnader torde efter Kungl. Maj:ts bestämmande det allmänna låneanslaget kunna anlitas.

Utredningen har i sin *motivering* till en början uppdragit en jämförelse mellan orsakerna till den kris, som föranledde 1932 års statsingripande och den nu inträffade krissituationen för jordbruket. Härutinnan har utredningen anförts i huvudsak följande.

Det läge, som år 1932 föranledde statligt ingripande i syfte att bereda jordbruket vissa kreditlättnader, var till sin allmänna karaktär och till sina yttringar på näringslivets område väsentligen ett annat än det, som nu framkallats genom pågående stormaktskrig och härmed sammanhängande omständigheter. Den kris, som i början på 1930-talet drabbade jordbruket i landet, var en typisk deflationskris, vars utmärkande drag voro penningknapphet och låga priser på jordbrukets produkter. Svårigheterna att under sålunda ändrade förutsättningar sörja för normal förräntning av det i jordbruket investerade kapitalet och bestrida ofrånkomliga löpande utgifter blevo inom vida kretsar bland landets jordbrukare betydande. En ökad skuldbelastning av jordbruket blev följden. En omständighet, som ytterligare bidrog till att förvärpa läget under den nu åsyftade jordbrukskrisen, var det då tämligen höga ränteläget. Många jordbrukare, särskilt innehavare av mindre brukningsdelar, räddades helt visst genom den tillfälliga lättnad, som stödlånen kunde bereda, från ekonomiskt sammanbrott. Ej mindre än närmare 28.000.000 kronor tillfördes under denna tid det svenska jordbruket såsom friskt kapital i form av stödlån, i det helt övervägande antalet fall utan annan motprestation än den som innefattades i låntagarens skyldighet att utföra ett för honom själv gagneligt förbättringsarbete å egendomen. Jordbrukskrisen under 1930-talets förra hälft gav även impulsen till statliga åtgärder för reglering av jordbrukets produktpriser i syfte att höja näringsens

lönsamhet. Efter krisen inträdde efter hand en återhämtning på det ekonomiska livets område, men flera år måste likväl förflyta, innan de djupgående verkningarna av krisens påfrestningar för jordbrukets vidkommande kunde sägas vara övervunna. Till det relativt snabba tillfrisknandet bidrogo, förutom de statliga stödåtgärderna, de genomsnittligt goda skördarna under 1930-talets senare år ävensom det sjunkande ränteläget. Såsom anmärkningsvärt kan framhållas det bottenläge, som utlåningsräntan för hypotekslån nådde under första hälften av 1939. Räntan var då bestämd till $2\frac{3}{4}$ procent utan kapitalrabatt, ett förhållande som saknar motsvarighet i hypoteksinstitutionens tidigare historia.

Under den tid, som förflutit sedan stormaktskrigets utbrott, har en mer eller mindre utpräglad stegring av varupriserna ägt rum och den allmänna räntenivån har stigit. Genom avspärningen ha för landet betydelsefulla importmarknader bortfallit och följden har blivit knapphet på åtskilliga varor, bland annat även på förnödenheter för jordbrukets behov.

För jordbrukets del innebär det nuvarande allmänna krisläget allvarliga påfrestningar i form av stegrade omkostnader. I viss mån ha de ökade utgifterna kunnat kompenseras genom höjda produktpriser. En stegring av livsmedelspriserna kan emellertid befaras föra med sig mindre önskvärda konsekvenser i fråga om krisens utveckling och förlopp. Åtgärder som på denna väg syfta till en förbättring av jordbrukets lönsamhet måste därför tillgripas med försiktighet. Under alla förhållanden blir det svårt att därigenom på längre sikt tillförsäkra jordbrukarna en avkastning, som motsvarar de högre utgifterna, samt att åstadkomma en fortlöpande och fullständig balans i jordbrukets inkomst- och utgiftsstat och samtidigt skälig utkomst åt näringens utövare.

Men även om förutsättningar icke saknas att på den nu antydda vägen bemästra de med krisen sammanhängande svårigheterna för jordbruket, har 1940 års svaga skördeutfall komplicerat situationen på ett sätt, som för många jordbrukare kan komma att medföra katastrofala verkningar.

Rörande 1940 års skördeutfall har utredningen yttrat i huvudsak följande.

Vad angår skörden per hektar, ha samtliga län fått betydligt under medelskörd av höstvet. Detsamma är förhållandet beträffande höskörden. Skörden av potatis har däremot i de allra flesta län blivit bättre än normalt. För vissa andra växtslag finner man ganska stora variationer mellan de olika länen.

Vad det totala skörderesultatet angår, beräknas hela vetesköörden under 1940 ha givit cirka 50.6 procent av 1939 års skörd och rågskörden 75.2 procent. Hela brödsädessköörden utgjorde 58.1 procent av 1939 års skörd och 66.2 procent av medelsköörden. För stråsäd till foder är nedgången från 1939 kraftig men likväl på det hela taget mindre än för brödsäd. Av vallhö och ängshö ha under 1940 skördats något mer än $\frac{2}{3}$ av 1939 års kvantiteter. För halm av höstsäd är skörden omkring hälften och för halm av vårstråsäd omkring $\frac{3}{4}$ i förhållande till 1939.

Vid bedömandet av siffrorna för totalsköörden måste växlingarna i odlad areal för olika växtslag beaktas. Den totala vetarealen beräknas ha minskats i förhållande till 1939 med cirka 28,000 hektar, medan rågarealens minskning inskränkte sig till något över 3,000 hektar.

Såsom ett sammanfattande omdöme om 1940 års skörd kan sägas att densamma i avseende å mängd och beskaffenhet är åtskilligt under medelmåttan. Skörderesultatet kan med den i årsväxt- och skörderapporterna tillämpade sifferskalan betecknas med talet 2.4.

Utredningen har i detta sammanhang framhållit, att redan vissa statliga stödåtgärder i anledning av den dåliga skörden vidtagits. Härvid har utredningen erinrat om bestämmelserna i kungörelsen den 11 oktober 1940 (nr 868) angående statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom vissa nötkreatursbesättningar samt kungörelsen den 25 oktober 1940 (nr 898) om statsbidrag för inköp av stråfoder. Ytterligare har utredningen erinrat om Kungl. Maj:ts beslut den 13 december 1940, varigenom ett belopp av högst 7,000,000 kronor anvisades för lämnande av rabatt vid inköp av fodersäd och fodercellulosa.

Beträffande ändamålet med den nu ifrågasatta låneverksamheten har utredningen anfört i huvudsak följande.

Man kan med största sannolikhet räkna med att den ännu delvis latent krisen under de första månaderna av år 1941 och senast i samband med vårbrukets igångsättande under mars och april blir akut. Talrika mindre jordbrukare torde ställas inför mycket betydande svårigheter, då det gäller inköp av utsäde, gödningsämnen och andra driftsförnödenheter. Bristen på fodermedel har vidare under hösten 1940 förorsakat en omfattande utslagning av kreatursbesättningarna, vida överstigande det för årstiden eljest normala. Den återanskaffning av kreatur, som blir nödvändig, därest jordbruksdriften i fortsättningen skall kunna upprätthållas, kommer säkerligen i många fall att äventyras på grund av brist på medel. En statlig hjälpaktion blir i detta läge av nöden, icke endast med hänsyn till den enskilde jordbrukarens intresse utan även såsom ett led i strävandena att inom det möjligas gränser vidmakthålla livsmedelsproduktionen inom landet. Den väsentliga uppgiften för en sådan hjälpaktion bör enligt utredningsmännens förmenande vara att möjliggöra anskaffning av olika driftsförnödenheter såsom utsäde, gödningsämnen, fodermedel och dylikt samt kreatur, allt givetvis i den mån förnödenheterna finnas att tillgå i marknaden. Utredningsmännen tänka sig därvid att dylika driftsförnödenheter, försåvitt de icke redan inköpts, skola såvitt möjligt in natura ställas till den behövande jordbrukarens förfogande. Härutöver synes hjälp även böra lämnas dem, som, när hjälpverksamheten igångsättes, redan själva sört för sådan anskaffning, som förut åsyftats, i den mån de härigenom nödgats eftersätta sina betalningsförpliktelser i övrigt. Den som själv verkställt inköp av driftsförnödenheter, bör alltså i viss begränsad utsträckning erhålla hjälp till betalning av skulder, nämligen i en omfattning, som ungefärligen motsvarar de gjorda inköpen. Däremot bör hjälpen ej ifrågakomma för betalning i allmänhet av sökandens överhängande gäld i syfte att ernå en mer eller mindre fullständig sanering av skuldbördan.

I fråga om sättet för lämnande av bistånd har utredningen framhållit bland annat:

Utredningen måste hysa betänkligheter mot att föreslå anordningar, vilka innebära en ökad skuldsättning för jordbrukarna. Utredningen kan därför icke förorda, att hjälp lämnas i form av amorteringslån, vilka mera regelmässigt skulle återbetalas i penningar, och vilka därigenom skulle komma att utgöra en tyngande ekonomisk belastning för den hjälpbehövande samt för honom medföra en mer eller mindre varaktig ökning i skuldbördan. Då emellertid betänkligheter måste hysas mot utlämnande av bidrag utan återbetalningsskyldighet, har utredningen sökt finna en lösning, som på annat sätt bringar de av den felslagna skörden drabbade jordbrukarna den tillfäl-

liga krishjälpp, som är ofrånkomligen nödvändig. Denna lösning innebär, att en mellanform mellan rent understöd och lån väljes, samt vidare att den modifierade låneform, som kravet på motprestation i form av produktionsbefrämjande förbättringsarbete innebär, kommer till så vidsträckt tillämpning som möjligt. Därest krishjälpen till övervägande del innebär hjälp för betalning av förnödenheter, som den av missväxt drabbade jordbrukaren köpt eller ämnar köpa, och den honom för sådan anskaffning givna penninghjälpen på ifrågavarande sätt återbetalas, kommer hjälpaktionen att anpassas till det speciella syfte och få den tillfälliga karaktär, som avses, varjämte hjälpen icke får mer bestående återverkningar på jordbrukarens skuldförhållanden. En sådan hjälpform är även att föredraga såsom den ur nationalekonomiska synpunkter mest naturliga och ändamålsenliga lösningen. Hjälpen torde sålunda böra ges karaktären av lån, vilkas utlämnande grunda ett statens fordringsanspråk mot mottagaren, men denne skall kunna berättigas att helt eller delvis utbyta den betungande amorteringsplikten mot utförande av förbättringsarbeten å egen gård.

Beträffande arten av de förbättringsarbeten, vilka härvidlag böra ifrågakomma, må erinras om att bestämmelserna om återbetalning av de under åren 1932—1934 utlämnade stödlånen genom förbättringsarbete innefattade en uppräknning av olika slag av arbeten, nämligen dränering eller annan dikning, nyodling, röjning, betesförbättring, byggnadsarbete, anläggning för gödselvärd eller för ensilering, stenbrytning, åtgärder för skogskultur, vägarbete eller liknande. Utredningen har för sin del ej ansett ändamålsenligt att i författningen närmare angivas de arbeten, som skola kunna godkännas för återbetalning av krislån. I sådant hänseende torde endast vissa allmänna krav böra uppställas, nämligen att arbetet syftar till höjande av jordbrukets avkastningsförmåga eller förbättring av de hygieniska förhållandena å egendomen. Den förnämnda av dessa synpunkter torde även ha legat till grund för den i äldre stödlåneförfattningarna gjorda uppräknningen av olika arbeten, vilka alla torde vara till sin natur produktionsbefrämjande, och någon avvikelse från tidigare tillämpade principer avses ej skola ske i annan mån än som följer av uttrycket »förbättring av de hygieniska förhållandena». Med sistnämnda uttryck åsyftar utredningen indragning av vattenledning, egendomens elektrifiering och andra dylika arbeten.

Sättet för lånets återbetalning torde ej behöva definitivt fastställas i samband med själva beviljandet av lån. Ofta nog kan läget för en lånesökande vara sådant, att det är av vikt att lånemedlen snabbt komma honom tillhanda. Ett onödigt dröjsmål med utbetalningen av lånebeloppet skulle säkerligen uppkomma, om upprättandet av specificerade arbetsförslag måste avvaktas. Det bör vara tillräckligt, att sökanden i själva låneansökningen uppger att han önskar återbetalning genom utförande av förbättringsarbete. Enligt förslaget bör därefter en tid av tre månader stå sökanden till buds för inlämnande av plan och kostnadsberäkning över arbetet, under vilken tid sålunda frågan om återbetalningssättet är svävande. Å andra sidan bör hinder ej möta mot att frågan om lånets beviljande och sättet för dess återbetalning prövas i ett sammanhang.

En särskild fråga är i vad mån arbeten, för vilkas utförande kräves en mera omfattande anskaffning av redskap eller material, böra godkännas till gäldande av krislån. Utredningen anser det föga tilltalande, om en låntagare ålades att till gäldande av honom beviljat lån utföra ett förbättringsarbete, vilket komme att belasta honom med utgifter för materialanskaffning i sådan omfattning, att hans ekonomiska ställning därigenom ytterligare undergrävdes. Emellertid kan lämpligheten av en fixerad gräns härvidlag ifrågasättas. Förhållandena skifta från fall till fall. Det kan i ett fall gälla åter-

uppförande av ladugård eller annan byggnad, som nedbrunnit. Här är låntagaren ovillkorligen tvungen att, om driften överhuvud taget skall kunna upprätthållas, ersätta den förstörda byggnaden med en ny. Anledning att underkänna arbetet härpå såsom motprestation för lån enbart av det skälet, att materialkostnaden överstiger ett visst maximibelopp, torde saknas. Om så likväl skedde bleve följden, att låntagaren nödgades föreslå ett annat, kanske mindre viktigt arbete, vars utförande komme att åvila honom vid sidan av det oundgängliga byggnadsarbetet. Liknande synpunkter göra sig gällande exempelvis i fråga om täckdikningsarbete. Ett dylikt arbete medför en så påtaglig förbättring av förutsättningarna för jordbruksdriften, att detsamma redan på denna grund kan ur privatekonomisk synpunkt försvaras såsom förbättringsarbete till gäldande av lån. Huvudsynpunkten vid här åsyftade prövning av ärendena bör vara, att arbetets utförande ej medför sådan belastning för låntagarens ekonomi, att syftet med lånet därigenom förtelas.

Utredningen har beträffande de förutsättningar som böra vara förhanden för att krislån skola kunna beviljas uttalat i huvudsak följande.

Krislånen avses skola komma endast de jordbrukare till godo, vilkas svårigheter härröra från otillfredsställande skördeutbyte. Vid bedömandet från fall till fall, huruvida hjälp i form av krislån bör lämnas, synes i första hand avseende böra fästas vid skördeutbytet under år 1940. Inom vissa delar av landet, särskilt på Gotland och Öland, ha dock även de närmast föregående åren lämnat skördar, vilka såväl till kvantitet som kvalitet understiga det normala. Hänsyn måste tagas jämväl här till.

Det torde vara uppenbart att hjälp icke bör lämnas i sådana fall, där det ogynnsamma skörderesultatet är att tillskriva förhållanden, vilka kunna läggas vederbörande till last såsom försummelse. I sådant avseende må särskilt uppmärksammas, huruvida vederbörande lagt sig vinn om att i normal omfattning sörja för utsäde, tillförande av gödning m. m. Överhuvudtaget måste den nu föreslagna hjälpaktionen tänkas tillämplig endast på sådana jordbrukare, vilkas svårigheter vid en i övrigt normal drift ytterst orsakats av ogynnsamma klimatiska förhållanden.

Ett ogynnsamt skörderesultat torde bliva särskilt kännbart för innehavare av mindre och medelstora jordbruk. Småbrukarnas huvudsakliga inkomster hänföra sig till saluförandet av mjölk och smör samt andra animaliska produkter. Upprätthållandet av denna produktion blir för ifrågakommande kategori av jordbrukare av avgörande betydelse för deras möjligheter att med framgång driva jordbruket. Där i normala tider intet väsentligt överskott för avsalu av foder- eller spannmålsskörden finnes, kommer skördeminskningen och den därmed sammanhängande nödtvungna reduceringen av djurbesättningarna att innebära ett allvarligt hot mot jordbrukarens hela existens. Ehuru den tillämnade hjälpaktionen sålunda främst tänkes avsedd för innehavare av mindre och medelstora jordbruk, kunna dock ej de större brukningsdelarna i detta sammanhang lämnas helt obeaktade. I varje fall bör det icke ifrågakomma att genom uttryckliga bestämmelser i författningen en avgränsning av hjälpen göres med hänsyn till brukningsdelarnas storlek. En dylik gränsdragning framstår alltid såsom mer eller mindre godtycklig. En avgränsning av hjälpfallen, som i här berörda avseende givetvis måste ske, bör grundas på förhållandena i varje särskilt fall.

Lånehjälpen bör lämnas endast i de fall, där ett verkligt behov av hjälp föreligger. Lånen böra dock ej förbehållas endast dem, vilka nått eller överskridit gränsen för sin ekonomiska bärkraft. Det bör vara tillräckligt att

konstatera, att sökanden till följd av hög skuldsättning och därmed förenade betalningsplikter icke är i stånd att av egen kraft sörja för sådan anskaffning av förnödenheter, som är den nu föreslagna låneverksamhetens huvudsakliga ändamål. Det är vidare icke avsett, att staten skall träda hjälpande emellan i sådana fall, då sökanden har möjlighet att genom kreditinstitut eller på annan rimlig väg själv anskaffa vad som för jordbruksdriftens upprätthållande är av nöden.

I samband med den allmänna behovsprövningen bör även uppmärksammas, huruvida sökande erhållit bidrag enligt kungörelsen den 11 oktober 1940 (nr 868) i samband med utrensning av tuberkulos inom nötkreatursbesättningen. Krislån bör givetvis ej beviljas för inköp av kreatur i den mån kostnaden härför täckes av statsbidrag.

Utredningen har funnit, att erfarenheterna från den tidigare stöd- och ackordslåneverksamheten givit vid handen att säkerheterna för lånen genomsnittligt icke voro av den art, att staten med begagnande av desamma kunde effektivt skydda kronans fordran på grund av utlämnade lån, när denna fråga vid inträffande konkurser eller exekutiva förfaranden bleve aktuell. I betraktande härav har utredningen ansett rimligt, om garantierna för återbetalning av de här föreslagna krislånen väsentligen sökas i låntagarens personliga förutsättningar såsom jordbrukare och hans skötsamhet i allmänhet. Ett krislån borde sålunda i regel kunna utlämnas utan säkerhet. Emellertid borde möjligheten att avkräva sådan icke vara helt utesluten.

Vad angår amorteringsvillkoren har utredningen yttrat följande.

Utredningen har utgått från att krislånen i regel skola återbetalas genom att låntagaren i viss ordning utför förbättringsarbete å sin egendom. Denna form för återbetalning är för låntagaren gynnsammast. Återbetalning av lånet i denna ordning bör dock icke vara en ovillkorlig förutsättning för lånehjälpen. Fall kunna förekomma, där behov av lämpliga förbättringsarbeten ej finnas, eller där återbetalning genom arbete av andra orsaker ej lämpligen bör ifrågakomma. I fall av denna art har låntagaren att återbetala lånet kontant genom amortering, och utredningen har därvid tänkt sig en amorteringstid av fem år. Denna amorteringstid överensstämmer med vad i samma avseende gällt i fråga om de ackordslån, vilka utlämnats med stöd av 1932—1934 års kungörelser om ackords- och stödlån. En lindring i de stadgade återbetalningsvillkoren förutsattes emellertid skola kunna beredas vederbörande, för den händelse konjunkturerna för jordbruket icke vid den tidpunkt, då amorteringsplikten avsågs skola inträda, visades ha förbättrats i märklig grad. En dylik omprövning kom även sedermera till stånd, vars resultat blev en kungörelse den 28 maj 1937 (nr 317) angående ändrade villkor för återbetalning av vissa ackordslån till jordbrukare. Ifrågavarande författning inrymde möjlighet för dem, som erhållit ackordslån enligt 1932—1934 års kungörelser, att få amorteringstiden för lånen omlagd från fem till femton år, varigenom lånen i berörda avseende likställdes med de ackords- och exekutivlån, vilka infördes genom kungörelsen den 7 juni 1935 (nr 277).

Utredningen är väl medveten om att den femåriga amorteringstiden, även såvitt angår de nu föreslagna krislånen, kan innefatta en alltför hård belastning av vederbörande låntagares bärkraft, särskilt om de allmänna förutsättningarna för jordbruksdriften ytterligare försämras, eller om låntagaren även under de närmast följande åren skulle drabbas av missväxt. Å andra sidan är det dock önskvärt att de här föreslagna krislånen kunna så snart som möjligt avvecklas. Utredningen har därför icke velat gå längre än

vad som gällt för de tidigare ackordslånen, men liksom skedde beträffande dessa bör även ifråga om krislånen en omprövning av frågan om amorteringstidens längd framdeles kunna ske, i den mån förhållandena det påkalla.

Någon anledning att, såsom skett i fråga om ackordslånen, uppskjuta tiden för amorteringsskyldighetens inträde synes i fråga om krislånen ej föreligga. Ett anstånd med amorteringsplikten syntes beträffande ackordslånen på grund av då rådande jordbrukskris fullt befogat. Låntagaren måste, för att ett effektivt resultat av hjälpen skulle ernås, lämnas god tid att förbättra och konsolidera sin ställning. Motsvarande synpunkter göra sig ej med samma styrka gällande beträffande den mera tillfälliga hjälpaktion, som krislånen äro avsedda att utgöra. Utredningen anser sig kunna föreslå, att amorteringsskyldigheten inträder år 1942. Då enligt förslaget amorteringen skall erläggas kalenderårsvis i efterskott, kommer betalningsskyldigheten för krislån icke att aktualiseras förrän minst ett år förflutit från lånets utbetalning.

Utredningen har även behandlat verksamhetens administration. Härom har utredningen anfört:

Enligt utredningens mening bör administrationen av låneverksamheten anförtros åt egnahemsorganisationen. Mot ett sådant förslag synes så mycket mindre vara att invända som egnahemsstyrelsen med underlydande nämnder numera utgör en helt statlig organisation med huvuduppgift att ombesörja kreditgivning åt jordbruket. På egnahemsstyrelsen såsom ledande och kontrollerande organ skall ansvaret för verksamhetens behöriga bedrivande vila, medan handläggningen i detalj av förekommande låneärenden samt beviljande av lån hör ankomma på de lokala egnahemsnämnderna.

I den mån krislånen komma till användning för inköp av förnödenheter av olika slag, anser utredningen angeläget, att en kontroll kommer till stånd, som innefattar vissa garantier såväl beträffande de inköpta varornas kvalitet som i avseende å prissättningen. I detta syfte har föreslagits, att åt egnahemsnämnderna även anförtros uppgiften att förmedla de inköp, till vilka lån beviljas. Den sakkunskap, som i detta hänseende är att finna inom hushållningssällskapen, torde böra tillgodoföras egnahemsnämnderna vid deras inköpsförmedling. Hinder hör emellertid ej möta mot att egnahemsnämnderna anlita sakkunnigt biträde av lämpliga personer även utom hushållningssällskapens krets.

Särskilt då det gäller inköpsförmedling av livdjur torde slakteriföreningarna kunna erbjuda god tjänst. En organiserad livdjursförmedling är i tillblivelse inom många hushållningssällskaps distrikt. Tanken på en sådan djurförmedling har främst förestavats av önskemålet att främja bevarandet av reaktionsfria och eljest friska, produktionsdugliga djur. För beviljande av statsbidrag i samband med utrensningen av tuberkulos inom nötkreatursbesättningar enligt kungörelsen den 11 oktober 1940 krävs att djur inköpas genom livdjursförmedling, som anordnas genom hushållningssällskapets försorg eller med sällskapets godkännande av jordbruksorganisation, eller, om sådan förmedling icke anordnats inom sällskapets område, godkännes av sällskapet. Den ordning som sålunda tänkes tillämpad för nyanskaffning av kreatur i samband med utrensning av tuberkulösa djur, torde kunna anlitas även för sådan djuranskaffning, som sker med användande av krislånemedel.

Inköpsförmedlingen torde vidare, såvitt angår stråfoder, i viss omfattning böra ske i samarbete med den nybildade Svenska stråfoderhandelsföreningen u. p. a. och dennas olika kommissionärer.

Såsom framgår av vad förut anförts, avses krislånen icke skola komma till användning för reglering i allmänhet av en nödställd jordbrukares skulder. På vissa håll i landet, särskilt inom Gotlands län och på Öland, torde emellertid missväxten i många fall ha orsakat ett sådant betryck, att behov av hjälp även till sanering av skuldbördan förefinnes. Utredningen har ansett, att för dylika fall stode de nuvarande ackords- och hjälplånen till buds och borde enligt utredningens mening komma till användning. Framför allt den senare låneformen borde i det av missväxten orsakade, tillfälliga krisläget få i ökad utsträckning anlitas i angivna syfte. Det borde i anslutning härtill övervägas, i vad mån en sådan ökad användning av ackords- och hjälplånen påkallade anvisande av ytterligare medel för ändamålet, eventuellt redan å tilläggsstat för innevarande budgetår. Det ökade anlitage av ackords- och hjälplånen, som sålunda förordades, betingades av ett tillfälligt krisläge. Utredningen har emellertid understrukt att den icke härmed velat föregripa den omprövning av frågan om jordbrukets skuldreglering, som utredningen framdeles enligt direktiven har att företaga. Uppenbarligen borde ej den omständigheten, att en sökande visar sig vara i behov av en mera omfattande ekonomisk sanering, utgöra hinder för honom att komma i åtnjutande av den nu föreslagna krislånehjälpen. Krislån borde sålunda kunna utlämnas även om i det särskilda fallet behov av ackords- eller hjälplån föreläge.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla två framställningar i ämnet dels av *Sveriges lantbruksförbund* och dels av *riksförbundet landsbygdens folk*.

Yttrandena.

Det av utredningen framlagda förslaget har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och statens livsmedelskommission. Statskontoret har avstyrkt förslaget.

Statskontoret har i sitt yttrande uttalat, att statskontoret funnit de föreslagna lånevillkoren fördelaktigare än den föreliggande situationen kräver. För övrigt har statskontoret ansett, att de redan befintliga hjälpformer — ackordslån och hjälplån — kunde avhjälpa jordbrukarnas mest trängande behov av lån.

Statens livsmedelskommission, vars yttrande jämväl avsett nyssnämnda två framställningar från *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk*, har anfört bland annat:

1940 års ferslagna skörd — frånsatt Gotland och Öland samt vissa andra av torkan särskilt hårt drabbade områden — torde icke omedelbart och i allmänhet medfört svårare verkningar i fråga om jordbrukets likviditet. Att jordbrukarna i allmänhet lyckats bemästra de av missväxten föranledda svårigheterna synes i stor utsträckning få tillskrivas de omfattande åtgärder i prisförbättrande samt, beträffande förnödenheter, prisförbilligande riktning, som blivit vidtagna. I detta sammanhang bör nämnas, dels att produktionsminskningen — och särskilt gäller detta den för småbruket vik-

tiga mjölkproduktionen — av allt att döma synes bli mindre än vad man i höstas räknade med, dels att den nödvändiga utgallringen av i första hand nötkreatur lämnat jordbrukarna ej oväsentliga tillskott av likvida medel. Storleken av denna utgallring, vilken fortfarande pågår, motsvarar för närvarande cirka 6.5 procent av hela nötkreatursstocken.

I vad angår de av torkan hårt drabbade områdena samt det mindre jordbruket synes det emellertid otvivelaktigt att jordbrukarna trots de vidtagna stödåtgärderna i många fall ha svårt att täcka utgifterna för inköp av utsäde, gödningsämnen och andra förnödenheter. Även om dessa svårigheter ej böra överdrivas, synas de dock vara av sådan omfattning att de motivera införandet av den av utredningen föreslagna hjälpverksamheten.

Beträffande den utformning det remitterade förslaget erhållit har kommissionen i stort icke något att erinra. Kommissionen vill emellertid understryka önskvärdheten av att egnahemsnämnderna, på sätt i förslaget förutsättes, vid verksamhetens bedrivande uppehålla kontakt med hushållnings-sällskapens konsulenter och övriga tjänstemän. I frågor som beröra jordbruksdriftens planläggning och organisation eller avse inköp av driftsförnödenheter torde samråd med vederbörande tjänstemän inom hushållnings-sällskapen i regel böra ske. Särskilt under nu rådande kristid är det synnerligen angeläget, att dylika frågor bedömas och handläggas enhetligt och i överensstämmelse med uppgjorda planer. Kommissionen vill vidare framhålla angelägenheten av en skyndsam behandling av förevarande ärende. Kommissionen föreslår, att av de medel, som avsetts för verksamheten, lägst 5,000,000 kronor anvisas för innevarande budgetår.

Egnahemsstyrelsen har yttrat:

Jordbrukarna befinna sig, allmänt sett, icke i något kritiskt läge. Den dåliga skörden har motvägts av höjda priser på lantbrukets produkter — vilket dock endast i ringa omfattning kommer de mindre jordbruket till godo — samt av ökade inkomster från eget skogsbruk och arbete på andras skogar. Vad nu sagts hindrar icke, att en del jordbrukare, särskilt inom vissa landsdelar, drabbats av stora svårigheter på grund av felslagen skörd. Med hänsyn härtill och till omöjligheten att i nuvarande stund bedöma, i vilken utsträckning sådana svårigheter framdeles kunna i ökad omfattning aktualiseras, finner styrelsen skäl tala för att åtgärder vidtagas till hjälp åt jordbrukare, som kunna komma i ohållbart läge. I likhet med utredningen anser styrelsen dessa hjälpåtgärder böra inskränkas till sådana fall, då svårigheterna närmast föranletts av felslagen skörd. Härvidlag bör en sträng sakprövning äga rum och lån beviljas allenast där verkligt behov härav föreligger.

Verkningarna av en dålig skörd torde ofta komma att framträda på det sätt, att jordbrukaren kommer att sakna medel till utsäde, foder och gödningsämnen samt till inköp av nya djur i stället för sådana, som på grund av foderbrist nedslaktats. Styrelsen delar utredningens uppfattning, att den avsedda hjälpen bör inskränkas till att medel ställas till förfogande för dylika inköp och för likvidering av överhängande gäld, som föranletts av sådana inköp. I sistnämnda avseende håller styrelsen före att hänsyn också bör tagas till sådan gäld, som hänförs till här äsyftade inköp och som föranletts av felslagen skörd även under år 1939. Detta kan särskilt ha betydelse för Gotland och Öland.

I den mån en jordbrukares ställning blivit sådan, att ett lån till inköp av förnödenheter eller inventarier icke bringar honom tillfyllestgörande hjälp, kan tydligen möjlighet finnas att tilldela honom ackords- eller hjälplån enligt 1940 års författning i detta ämne.

Enligt utredningens förslag skall krislån delvis kunna återbetalas genom utförande av förbättringsarbeten. Styrelsen hyser tvekan i detta hänseende. Bortsett från statskassans intresse av att stöd icke lämnas i form av bidrag, där det är tillräckligt med lån, kan styrelsen icke undgå att finna, att redan nu förefintliga möjligheter till erhållande av statsbidrag för olika slag av odlings- och förbättringsarbeten ofta böra vara tillfyllest till stöd för dem, som vilja utföra sådana arbeten. Det kan även befaras, att en anordning, varigenom de, som icke ha tillfälle att på sina jordbruk verkställa förbättringsarbeten, komma i sämre ställning än andra, kan verka godtycklig. Överhuvudtaget kan det visa sig, att de, som erhålla lån av nu ifrågasatt bidragskaraktär, icke på lång sikt äro i större behov av hjälp än andra jordbrukare, vilka av en eller annan anledning icke kunnat komma i åtnjutande av denna speciella hjälpform. Med hänsyn till vad sålunda anförts ifrågasätter styrelsen, om här avsedda lån till hela sitt belopp böra efterskänkas i gengäld mot utförda förbättringsarbeten. Styrelsen förordar sådan begränsning i detta hänseende, att den avskrivning å lån, som här avses, skall kunna uppgå till högst 50 procent av lånet, dock icke till högre belopp än 1,000 kronor. Vidare förutsätter styrelsen, att avskrivning allenast skall kunna ske, då förbättringsarbete uppenbarligen är av sådan art och så utfört, att det kan godtagas.

I fråga om organisationen av ifrågavarande hjälpverksamhet finner styrelsen naturligt, att utredningen ansett egnahemsnämnderna under styrelsens ledning böra handha verksamheten. Det torde bli lämpligt, att egnahemsstyrelsen, eventuellt genom särskild tjänsteman, före verksamhetens igångsättande planlägger denna och genom resor till olika nämnder verkar för likformighet beträffande tillämpningen av kommande bestämmelser på området. I motsats till utredningen håller styrelsen före, att lånesökande bör ha möjlighet att hos styrelsen anföra besvär över egnahemsnämnds beslut. Då fara kan föreligga för att den särskilda skyndsamhet, som kräves i fråga om verksamhetens igångsättande, kan vålla svårigheter beträffande de nya bestämmelsernas tillämpning, förordar styrelsen såsom en ytterligare garanti för ett lämpligt handhavande av verksamheten, att låneärenden skola underställas styrelsens prövning i sådana fall, då egnahemsnämnds ledamöter icke äro av samma mening.

Mot vad utredningen eljest anfört rörande verksamhetens organisation har styrelsen intet annat att erinra än att, om det skulle visa sig att arbetet med densamma skulle medföra behov av någon utökad arbetskraft eller av särskilda expenser, vilka icke skulle kunna bekostas av de reguljära anslagen för egnahemsverksamheten, Kungl. Maj:t torde böra äga att anvisa medel för ändamålet från det anslag, som anvisas för krislånen.

Liksom gäller enligt kungörelsen om ackordslån och hjälplån bör även med avseende å krislån med jordbrukare likställas den, som utan samband med jordbruk bedriver trädgårdsskötsel såsom självständig näring. Härvid förutsättes emellertid, att trädgårdsskötseln icke till väsentlig del utgöres av odling under glas.

Styrelsen kan ej finna tillräckliga skäl för att, såsom föreslagits, alla anspråk på säkerhet för krislån eftergivnas. Enligt styrelsens mening bör ifråga om säkerheten för sådant lån gälla detsamma som för ackords- och hjälplån. Uppmärksammas må, att även för dylika lån kravet på säkerhet kan eftergivnas i särskilda fall.

Bland dem, som enligt förslaget skola kunna bestyrka, att visst arbete blifvit utfört, torde böra upptagas även ledamot av eller tjänsteman hos egnahemsnämnd.

Slutligen torde i författningen böra införas en allmän bestämmelse, att

egnahemsstyrelsen äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande förfarandet i låneärenden eller rörande tillämpningen i övrigt av kungörelsen, som må finnas erforderliga.

Lantbruksstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

I likhet med utredningsmännen anser lantbruksstyrelsen att hjälp bör lämnas i form av räntefria lån, vilkas återbetalning skall kunna ske genom utförande av förbättringsarbeten å den egna gården. De skäl, utredningen anfört till stöd för sitt förslag, finner styrelsen fullt bärande. Lika litet som den hjälp, varom här är fråga, bör ges såsom gåva, lika litet bör absolut krav ställas på återbetalning genom amorteringar. Ett dylikt krav skulle med sannolikhet endast medföra att många jordbrukare komme i ekonomiska svårigheter då återbetalningsskyldighet komme att inträda. Givetvis bör återbetalning genom amorteringar — helt eller delvis — tillåtas i den utsträckning låntagarna själva så önska. Det synes böra av länemyndigheterna framhållas, att återbetalning är den mest önskvärda formen för lånets gäldande, om detta kan ske utan att det medför en varaktig ökning av skuldbördan.

Utredningen har framhållit att, ehuru den föreslagna hjälpaktionen avser mindre och medelstora jordbrukare, de större egendomarna icke kunna lämnas helt obeaktade. Lantbruksstyrelsen anser det synnerligen angeläget att även brukare av större brukningsdelar i sådana fall där, på grund av svagt skördeutbyte och fullständig avsaknad av likvida medel, brukaren icke är i stånd att sörja för sådan anskaffning av förnödenheter att produktionen kan upprätthållas, må kunna bliva föremål för hjälpaktionen. För sådana fall finner styrelsen det välbetänkt att lån kan beviljas intill 5,000 kronor.

Utredningens förslag rörande behovsprövning finner lantbruksstyrelsen väl avvägt. I samband med behovsprövningen torde emellertid böra uppmärksammas, huruvida sökanden erhållit — förutom bidrag enligt kungörelsen den 11 okt. 1940 (nr 868) i samband med utrensning av tuberkulos inom sin nötkreatursbesättning — jämväl bidrag enligt kungörelsen den 25 oktober 1940 (nr 898) för inköp av stråfoder eller rabatter för inköp av foderspannmål och fodercellulosa. Till bidrag av sistnämnda slag liksom även de ifrågavarande rabatterna torde nämligen också viss hänsyn böra tagas vid bedömande av frågan om beviljande av lån samt om lånets storlek. Uppgifter om erhållna bidrag och rabatter synas böra lämnas i ansökan om lån. I detta sammanhang vill lantbruksstyrelsen starkt understryka, att lån icke beviljas till högre belopp än som är oundgängligen nödvändigt för att fylla därmed avsett ändamål.

Utredningen har föreslagit en amorteringstid av 5 år och, därest lånet skall återbetalas genom förbättringsarbeten, en tid av 5 år, inom vilken sagda förbättringsarbeten skola vara utförda. Därvid har emellertid förutsatts att en så snabb återbetalning kan innebära en alltför hård belastning av vederbörande låntagares bärkraft särskilt under vissa närmare angivna omständigheter, och utredningen har därför förutsatt, att en anpassning av amorteringstidens längd framdeles skall kunna ske. Lantbruksstyrelsen, som i likhet med utredningsmännen finner det angeläget att ifrågavarande krislån snarast utvecklade, finner den föreslagna amorteringstiden något kort. Då redan utsagts att berörda fråga skall kunna bliva föremål för anpassning framdeles, vill styrelsen nu icke föreslå någon ändring. Styrelsen vill emellertid framhålla att, därest amorteringstiden nu eller framdeles kommer att förlängas, detta även bör gälla den tid, inom vilken för lånets återbetalning ifrågasatta förbättringsarbeten skola vara utförda. Även utförande av dylika arbeten på alltför kort tid kan, särskilt för mindre jordbrukare, komma att innebära en alltför hård belastning. Det bör under alla förhållanden tillses, att ifrågava-

rande arbeten icke framtvingas i sådan takt att löpande, viktiga arbeten i den normala jordbruksdriften försummas.

Utredningen har i olika sammanhang framhållit, att likvida medel komma att behövas bland annat för återanskaffning av nötkreatur. Härtill vill lantbruksstyrelsen framhålla, att, därest betesförhållandena bliva gynnsamma, brist torde komma att finnas på nötkreatur. Under nämnd förutsättning torde nämligen flertalet jordbrukare ha för små nötkreatursbesättningar i förhållande till fodertillgången. Vid sådant förhållande synes krislån för dylikt ändamål böra beviljas med stor försiktighet, enär eljest långivningen kan i alltför hög grad komma att medverka till att en i förhållande till tillgången på nötkreatur alltför stor efterfrågan skapas, varigenom priserna på nötkreaturen kunna komma att stiga onormalt. Skulle återigen betesförhållandena bli va ogynnsamma, torde flertalet jordbrukare icke hava behov av återanskaffning av nötkreatur.

I fråga om verksamhetens finansiering har utredningen beräknat att ett belopp av 10,000,000 kronor skulle vara tillräckligt, varav 3,000,000 kronor borde upptagas på tilläggsstat för budgetåret 1940/41 och återstoden, 7,000,000 kronor, å ordinarie stat för budgetåret 1941/42. I likhet med utredningen anser lantbruksstyrelsen det svårt att erhålla säkra hållpunkter för bedömande av frågan om verksamhetens omfattning. För Gotland har behovet av styrelsen uppskattats till omkring 3,000,000 kronor. Det föreslagna beloppet av sammanlagt 10,000,000 kronor torde vara så väl avvägt som med nu föreliggande kännedom om förhållandena är möjligt. Lantbruksstyrelsen vill emellertid ifrågasätta, om icke ett något större belopp, förslagsvis 4,000,000 kronor, borde upptagas på tilläggsstat för innevarande budgetår och ett mot denna ökning svarande mindre belopp på ordinarie stat för budgetåret 1941/42. Behovet av likvida medel under vårmånaderna torde, bland de jordbrukare varom här är fråga, med sannolikhet komma att bliva fömligen stort. I varje fall innebär en sådan uppdelning större garanti för att behoven kunna bli va tillgodosedda.

Skördeutfallet för år 1940 var, såsom utredningen framhållit, i *genomsnitt* *Departements-*
chefen. betydligt under medelnivån för de senaste åren. Inom vissa trakter och å vissa brukningsdelar kan skördeutfallet nära nog betecknas såsom missväxt. För att bistå de av det dåliga skördeutfallet mest drabbade jordbrukarna ha redan vissa statliga åtgärder vidtagits. Jag erinrar härvid om möjligheterna att erhålla dels statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom nötkreatursbesättningar och för inköp av stråfoder inom vissa delar av landet, dels ock rabatter vid inköp av foderspannmål och utsäde. I samband med beviljande av medel för inköp av stråfoder anvisades även ett anslag till bestridande av transportkostnaderna för stråfoder till vissa orter. Emellertid torde, oaktat redan vidtagna statliga hjälpåtgärder, flerstädes i landet ha uppstått svårigheter för jordbrukarna att anskaffa de kontanta medel, som erfordras för jordbrukets bedrivande. Även om en stegring av priserna å jordbruksprodukter ägt rum, har detta icke kunnat hjälpa dem, som haft litet eller intet att sälja. Man kan således icke bortse från att den felslagna skörden medfört en avsevärd minskning i inkomsterna från jordbruket med därav följande svårigheter att erhålla likvida tillgångar. Skulle hjälp härutinnan icke kunna erhållas, torde i samband med vårbrukets igångsättande uppstå betydande svårigheter att anskaffa utsäde, gödningsämnen och andra driftsförnödenheter för jord-

bruket. Likaså torde svårigheter uppkomma att betala förfallna arrendeavgifter och annuiter å lån. Där nedslaktning av nötkreatur i större omfattning måst ske på grund av foderbristen, torde de för kreaturen influerna likviderna ha medfört en tillfällig lättnad i betalningssvårigheterna, vilka emellertid bli så mycket mera kännbara, då inköp av djur skall ske. Under sådana förhållanden synes, därest staten icke träder hjälpande emellan, kunna befaras en viss nedgång i jordbrukets produktion. I likhet med utredningen och flertalet av de hörda myndigheterna anser jag med hänsyn härtill, att ytterligare bistånd bör lämnas de jordbrukare, som drabbats av felslagen skörd. Utredningen har föreslagit, att detta bistånd bör lämnas på så sätt, att möjlighet öppnas att erhålla lån av statsmedel på fördelaktiga villkor. Utredningens förslag härutinnan kan jag biträda.

Såsom framgår av vad jag nyss antytt bör låneverksamheten avse att bispringa jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att de äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd för att kunna anskaffa för jordbrukets drift erforderliga förnödenheter såsom gödningsämnen, fodermedel, utsäde eller kreatur. Därjämte torde såsom utredningen förordnat krislån böra lämnas även i fall, där sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld. Härunder torde jämväl böra inbegripas exempelvis skuld å oguldet arrende och förfallna annuiter å lån. Utredningen synes mig i sin motivering ha uppdragit något för snäva gränser för låneverksamheten. En något friare prövning av de ändamål, vartill lån bör kunna beviljas, torde böra stå öppen för den myndighet som handhar verksamheten. Det bör beaktas att även om inköp av nyss berörda beskaften icke varit behöfliga, svårigheter att skaffa kontanta medel för jordbrukets drift kunna uppkomma såsom en följd av den felslagna skörden. Vid beviljande av lån bör hänsyn även kunna tagas till att skörden under 1939 slagit fel. Givet är, att lånehjälpen endast bör lämnas där ett verkligt behov av hjälp föreligger. Lånen böra såsom utredningen framhållit i regel endast medgivas i de fall då det konstaterats, att lånesökanden till följd av hög skuldsättning och därmed förenade betalningsplikter icke är i stånd att av egen kraft bestrida förutberörda för driftens uppehållande nödvändiga utgifter. Lånesökanden bör ha gjort vad på honom ankommer för övervinande av sina ekonomiska svårigheter. Såsom egnahemsstyrelsen föreslagit bör med jordbrukare likställas den som bedriver trädgårdsskötsel såsom självständig näring.

Rörande maximibeloppet för lån kan jag biträda utredningens förslag. Lån torde icke annat än i undantagsfall böra beviljas till högre belopp än 3,000 kronor. Föreligger emellertid synnerliga skäl därtill, bör lån till högst 5,000 kronor kunna medgivas. Vid beviljande av lån bör beaktas om lånesökanden tidigare erhållit hjälp av statsmedel i anledning av den felslagna skörden. Därest lån för nu ifrågavarande ändamål skall bliva till hjälp för låntagaren torde detsamma böra lämnas räntefritt. Icke heller anser jag att säkerhet för lånen skall behöva fordras. Det klientel, som här kommer i fråga, torde i stor utsträckning icke vara i stånd att lämna någon fullgod

säkerhet. Att uppställa krav på att säkerhet ovillkorligen skall ställas skulle under sådana förhållanden föranleda, att ändamålet med låneverksamheten i viss mån förfelades. Emellertid bör såsom utredningen framhållit möjligheten att avkräva lånesökanden säkerhet icke vara utesluten.

I likhet med utredningen hyser jag starka betänkligheter mot att den nu förordade låneverksamheten anordnas i form av amorteringslån, vilket skulle medföra en ytterligare ökning av jordbrukets skuldbörda. Utredningen har för undvikande härav föreslagit, att man skall kunna medgiva att betalningarna av lån ske genom förbättringsarbeten å den jordbruksfastighet, för vars drivande lånet beviljas. Denna form för låns gäldande har redan prövats i fråga om de under åren 1932—34 utlämnade stödlånen och visat sig i stort sett medföra åsyftat resultat. Jag kan därför även på denna punkt biträda utredningens förslag. Emellertid anser jag, att dylika avbetalningar å krislån genom förbättringsarbeten böra medgivas högst intill ett belopp av 1,000 kronor för varje låntagare. I anslutning till vad utredningen anfört synes mest ändamålsenligt, att närmare föreskrifter icke upptagas angående de arbeten, som skola kunna godkännas för återbetalning av krislån. Det torde var tillräckligt, att vissa mera allmänna krav uppställas, avseende att arbetet skall syfta till höjning av jordbrukets avkastningsförmåga.

I de fall, då återbetalning av krislån genom förbättringsarbete icke kan ifrågakomma, torde såsom utredningen föreslagit amortering av detsamma böra ske. De av utredningen förordade amorteringsvillkoren synas kunna godtagas. Den föreslagna amorteringstiden av fem år kan visserligen synas väl kort, men med hänsyn till önskvärdheten av att ifrågavarande låneverksamhet avvecklas så snart ske kan torde amorteringstiden knappast böra bli av längre varaktighet. Av samma skäl synes någon amorteringsfri tid icke böra medgivas, utan amorteringarna torde böra taga sin början år 1942. Amorteringen bör för varje kalenderår erläggas före årets utgång. Skulle av särskilda orsaker behov av längre amorteringstid uppkomma, torde framdeles en förlängning kunna ske.

Den nu ifrågavarande låneverksamheten synes lämpligen kunna handhas av egnahemsnämnderna under egnahemsstyrelsens tillsyn. Såsom utredningen föreslagit bör ansvaret för verksamhetens behöriga bedrivande vila på styrelsen såsom det ledande och kontrollerande organet, under det att handläggningen i detalj av låneärendena samt beviljande av lån bör ankomma på egnahemsnämnderna. Dessa böra vid denna verksamhet rådgöra och samarbeta med hushållningssällskapens ledning och tjänstemän. Det är av vikt att så sker, då hushållningssällskapen i viss utsträckning handha livdjursförmedlingen i anslutning till utrensningen av tuberkulos inom kreatursbesättningar ävensom verksamheten avseende anskaffandet av foder. I enlighet med vad egnahemsstyrelsen i sitt yttrande framhållit bör klagan över nämndens beslut i låneärenden kunna föras hos styrelsen. Däremot anser jag onödigt, att låneärende, i vilket olika meningar kommit till uttryck inom nämnden, underställes styrelsen. Ett dylikt förfarande skulle

medföra onödig omgång och försena den slutliga behandlingen av låneansökningen.

Mot den av utredningen föreslagna kontrollen av användningen av beviljade lånemedel har jag intet att erinra. Det bör emellertid tillses, att kontrollen icke verkar försenande på erforderliga anskaffningar.

I fråga om förfarandet vid ansökan om och beviljande av lån torde vad utredningen föreslagit i huvudsak kunna vinna tillämpning.

Såsom utredningen förordat bör krislån av egnahemsnämnd kunna uppsägas till omedelbar betalning, där det befinner sig, att låntagaren genom oriktiga uppgifter föranlett lånets beviljande eller att lånebeloppet använts för annat ändamål än som avsetts eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller annorledes bryter mot vad enligt skuldförbindelse åligger honom. Uppsägning av lånet bör även få ske då sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma. Uppsäges lånet, skall gäldas ränta efter fem procent från och med uppsägningdagen. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om avskrivning av lån, där så skulle finnas påkallat.

För att underlätta överblickandet av den föreliggande frågan torde utredningens förslag till författningsbestämmelser böra såsom *bilaga* fogas till protokollet.

Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att göra något bestämt uttalande rörande storleken av de medel som kunna bli behövliga för ifrågavarande låneverksamhets bedrivande. Jag vill emellertid förorda, att det av utredningen föreslagna beloppet av 10,000,000 kronor ställes till förfogande. Med hänsyn till att verksamheten snarast möjligt bör komma i gång och då ett stort behov av medel redan under innevarande budgetår kan väntas uppkomma, torde ett belopp av 5,000,000 kronor böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41. Återstående 5,000,000 kronor böra anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår. Förevarande anslag torde böra konstrueras såsom anslag för avsättning till diversemedelsfond. Anslaget, som synes böra uppföras såsom obetecknat anslag, bör benämnas »Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare». I likhet med utredningen anser jag icke erforderligt att särskilda medel anvisas för administrationskostnaderna. Skulle det visa sig, att arbetet med låneverksamheten kommer att medföra behov av ökad arbetskraft eller av särskilda expenser, vilka icke kunna täckas av ordinarie tillgängliga medel för egnahemsverksamheten, torde Kungl. Maj:t böra äga anvisa erforderliga belopp för ändamålet från de anslag, som anvisas för krislånen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare*
under nionde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41
ett *anslag* av kronor 5,000,000;

dels ock å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett *anslag*
av kronor 5,000,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen,
att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta
protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.

**1940 års utrednings om jordbrukets skuldsättning
förslag
till
kungörelse om krislån till jordbrukare.**

1 §.

Jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, och som gjort vad på honom ankommit för övervinnande av svårigheterna, må kunna erhålla lån av statsmedel (krislån) enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

2 §.

Låneverksamheten skall under egnahemsstyrelsens tillsyn omhänderhavas av egnahemsnämnderna, vilka äga bevilja lån i den utsträckning medel härtill efter framställning av egnahemsstyrelsen anvisas av Kungl. Maj:t.

3 §.

Krislån må beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande, eller, i fall där sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld.

Inköp, varom i första stycket sägs, förmedlas av egnahemsnämnden, som därvid äger anlita sakkunnigt biträde av hushållningssällskapets tjänstemän.

4 §.

Krislån må beviljas även utan att låntagaren lämnar pant eller borgen.

Lån må ej överstiga tretusen kronor; dock må, när synnerliga skäl därtill äro för handen, lån efter egnahemsstyrelsens medgivande kunna beviljas intill femtusen kronor.

I den mån ej annat följer av stadgandet i 12 § skall å krislån ej erläggas ränta.

5 §.

Under de villkor och i den ordning, varom i 9—11 §§ förmäles, må krislån kunna anses helt eller delvis guldets genom att förbättringsarbete utförts å den av låntagaren brukade fastigheten.

I den mån lånets gäldande medelst förbättringsarbete ej medgives, skall

lånet återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början år 1942. Amortering skall för varje kalenderår erläggas före årets utgång.

6 §.

Ansökan om krislån skall göras hos egnahemsnämnden före den 1 september 1941 och bör åtföljas av styrkta uppgifter angående skördeutfallet år 1940 å den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden vill åberopa.

7 §.

Då lån beviljas, skall tillika föreskrift meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande. Belopp, som avses skola användas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur m. m., skall genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till vederbörande leverantör.

Egnahemsnämndens beslut rörande låneansökning skall ofördröjligen tillställas sökanden.

8 §.

Sedan lån av egnahemsnämnd beviljats må lånet, mot förskrivning å beloppet, genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till låntagaren eller till annan, som i beslutet må hava anvisats.

9 §.

Låntagare, som önskar återbetala lånet eller del därav genom förbättringsarbete, har att senast tre månader efter lånets beviljande inkomma till egnahemsnämnden med arbetsförslag jämte plan och kostnadsberäkning över arbetet.

Såsom förbättringsarbete till gäldande av krislån må ej godkännas andra arbeten än sådana, vilka syfta till höjande av jordbrukets avkastningsförmåga eller förbättring av de hygieniska förhållandena å egendomen och vilka kunna av låntagaren utföras utan att åsamka honom utgifter för anskaffning av redskap eller material i sådan omfattning, att syftet med lånet därigenom komme att äventyras.

Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må ej bestämmas längre än till dess fem år förflutit från lånets beviljande. Förbättringsarbete må ej föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets belopp.

10 §.

Låntagare, som erhållit rätt att till gäldande av lånet helt eller delvis utföra förbättringsarbete, må likväl ej åtnjuta befrielse från gäldande av amortering, med mindre det genom intyg av trovärdig person visas att av föreskrivet förbättringsarbete för varje år minst så stor del blivit utförd, som svarar mot amorteringsbeloppet.

11 §.

Det åligger låntagare att inom tre månader efter den för förbättringsarbets avslutande bestämda tidpunkten avgiva skriftlig försäkran, att arbetet blivit utfört inom föreskriven tid i överensstämmelse med godkänd plan och kostnadsberäkning. Sådan försäkran skall vara till riktigheten bestrykt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelse för hushållskrets eller god man vid lantmäteri-förrättning.

Har förbättringsarbete fullbordats inom utsatt tid, skall den däremot svarande delen av lånet anses återbetald; ägande låntagaren för sådant fall återbekomma vad han på grund av stadgandet i 10 § må hava erlagt såsom amortering.

Brister låntagare i fullgörande av vad honom enligt första stycket åligger, skall den låntagaren medgivna rätten att till gäldande av lånet eller del därav utföra förbättringsarbete vara förfallen, i följd varav låntagaren har att omedelbart inbetala den del av lånet, som, om förbättringsarbete icke föreskrivits, skolat vara till betalning förfallen.

12 §.

Det åligger egnahemsnämnd att övervaka, att gäldenär fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Egnahemsnämnd må uppsäga krislån till omedelbar betalning, där det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller att han använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller anorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Sker uppsägning av lån skall, ändå att ränta eljest ej skolat utgå, å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningdagen.

13 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1941.
